

Sokrat, pedagog.

(Konec.)

Zanimivo je tudi, kar Sokrat terdi, da krepost izvira iz vednosti. Kreposti se je le treba priučiti; kajti kdor spozna, kar je prav in dobro, tudi gotovo tako ravna. Hudobni, slabi so pri njem le tisti, ki ne vedó, kar je prav, tedaj le nevedni. Vkljub svojemu načelu: Spoznavaj samega sebe, ta gerški modrijan ni poznal človeške narave, sicer bi si ne bil upal, terditi kaj takega. Preudarimo le zgodovino človeštva, pogledjmo le vsakdanje dejanje in nehanje, pogledjmo le v lastno serce, pa bomo videli, kako zelo se je Sokrat v tem motil. Da, da! ko bi krepost izhajala le iz vednosti, kako lahko bi potem otroke vzgojevali. Ne bilo bi drugega treba, nego le hvaliti in priporočevati krepost, povzdigovati nje lepoto in vzvišenost in to pokazati v zgledih, bodi si iz zgodovine ali v lastnih izgledih, in otroci bi bili krepostni. A kaj vse to pomaga, ker v dejanji ni tako. Veliki apostol poganov je človeško naravo bolj poznal, ko je govoril od človeka, ki dobro pozna in hvali, a slabo dela, ko je govoril od postave mesa, ki duhu ukljubuje „*Videó, proboque meliora, deteriora sequor*“. Taisto nam tudi oznanujejo pridigarji, ako pravijo: ne glejte me, marveč poslušajte me. Malokdo naravnost otroke v slabo napeljuje, velikoveč je takih, ki otroke dobro in lepo učé, a njih beseda gre pri ušesu notri, pri ušesu ven, besede ne podpirajo z izgledi. — Žali Bog, da je dan danes veliko takih, ki Sokratu v tem priterjujejo. Svet misli, dosta je, da se otrok mnogo nauči, potem bode pa uže pošten človek; „pri odgoji in pouku ni treba kerščanstva, drugi predmeti ga nadomestujejo“. Vsakdo izobražen pozna ceno vednosti, ako so združene s poukom v kerščanski veri; a veronsuk mora biti na prvem mestu, ker tukaj je prilika, da se volja in serce k dobremu naklone; volja na dobro obrnjena in naklonjena najde v kerščanski veri tolažbe in pomoči. Naš vek nas prav živo v tem prepriča; ne modroslovje, ne vera zgol iz pameti, ne kaka vodena nprav, ne vednost, niti umetnost ne more pri množini nadomestiti vere. „Verh tega je pa spoznanje dobrega, naj je še tako živo, pri večini, posebno pa v južnih krajih, preslabo, da bi krotilo strasti, pripomoči mora tudi domišljija, strah in upanje, da se nasproti strasti postavi strast, in druga drugo berzda“. (Schlosser obč. povest.)

Najbolj se je Sokrat prizadeval, izobraziti značaj, in očita se mu da je zanemarjal izobraženje telesa. Na prvo mesto ni stavil telesnih vaj, a sam za se je vadil do pozne starosti v gimnastiki in v borenji, in pri tem se je tako vterdil, da je lahko prenašal lakoto in žejo, vročino in mraz. O koristi telesnih vaj pravi nekje: Kdor telo vadi, je zdrav in terden, in marsikdo je uže s tem otel si življenje v nevarnostih, ustregel

prijateljem, koristil domovini, pridobil si slave in časti ter veselega življenja. Telo se more vsemu, kar ljudje uganjajo, dobro priučiti in privaditi. Nasledek telesnega zanemarjenja je večkrat pozabljivost, boječnost, slaba volja i. dr.

Godba je bila Sokratu tako važno izobrazilo, da se je še v pozni starosti pri Konos-u učil na liro brenkati, in se pri Lampon-u učil citre ubirati, ker je mislil: bolje učiti se godbe kot ničesa.

V matematiki in prirodoznanstvu je težil bolj na sposobljenje za praktično življenje, nego na vednostni razgled. Grajal je, ako se je merstvo višej tiralo od zmožnosti, da se kos zemlje pravilno zmeri. Preiskave o daljavi in gibanji zvezd so mu bile brez prida, ker stanejo veliko časa in odvrtačujejo od marsikaj koristnega. Sploh pa navadno natvorno modroslovje obrača pogled človekov na vzdol a ne na vzgor, ne na božanstveno, marveč na čutno, in o posameznem se pozabi na celoto.

Poglejmo še metodo Sokratovo. Imela je dvojno stran, negativno in pozitivno. Perva se imenuje Sokratova ironija. Sokrat se je pri svojih pogovorih z učenci delal nevednega nasproti njim in je pustil, da so ga poučevali. Pouk je sprejel kot na videz resničen, a prašal je dalje in dalje in iz posledic, ki so se razvijale, napeljal je zapeljanega učenca dotle, da je spoznal svojo zmoto. Prašajmo se sedaj, kako vrednost ima ta metoda za naše ljudske šole. Naslanja se prav za prav na samolastno izpoznanje in izkušnjo. Sicer je to naj boljši šola. Ko bi pa to načelo hoteli dejansko rabiti, kakor to n. pr. zahteva: Baco Verulamski, John Locke, posebno pa Rousseau, pa vendar to ne gré. Le-ta je namreč dovolil, da je njegov Emil počel vse, kar mu je na misel prišlo, ako je bil pri tem tudi na škodi, nič ne dé, „nesreča ga bode zmodrila“. Ko bi to hoteli izpeljati po naših šolah, trčili, da, zgubili bi mnogo šolskega časa s svarjenjem. Sicer se včasih primeri, da se je poslužiti Sokratove ironije, posebno pa v višem razredu. Ako n. pr. učenec pri računstvu terdi svojo naopako, in se od te ne da odverniti, tudi ne, ako se mu naloga drobno razloži; tukaj mu dovolimo, da po svoje računi, in sklep ga bode uže zmodril. Pri poučevanju v zemljepisji in naravoznanstvu pokaže se dostikrat, da imajo otroci naopačne zauméne in pojmove.

Bolj znana in tudi bolj se prilega ljudski šoli pozitivna stran Sokratove metode, namreč, razvijoča ali navodna (induktivna). On sam jo imenuje maentik (porodništvo), in s tem hoče zaznamovati nje bistvo. Dvoje reči, pravi Aristotelj, gre po pravici prilagati Sokratu: dokazanje po navodu (indukciji), on je namreč izpeljeval više pojmove iz nižjih, in je pojmove potem splošno določil. Navadno je on začel pri posameznem konkretnem slučaju, primerjal je posamezno med sabo, ločil je slučajno (nebistveno) od bistvenega, in s tem je splošno resnico razjasnil takó, da je konečno določil, kaj je, kakšna je in kaj ima v sebi. Da je določil

pojem „pravičnost“, navedel je posamezne zglede pravičnosti, iz teh je izpeljal splošno bistvo taiste in ga tako opredelil (definoval), da je postavil splošno logično jedoto posameznih prikazkov. Sokrat je oče „katehetiki“ in po ti metodi in z močjo njegovega duha je tako uplival na svoje učence, da so se zbrali okoli njega najbolj različni duhovi. — Koliko vrednosti je ta metoda, ni treba razkladati praktičnemu školniku. V vseh časih so se učniki s to metodo mnogo ukvarjali, in po pravici se more reči, po „vprašanji“ se spozna školnik. Te umetnosti se pa človek bolje nauči, ako posluša izurjenega učitelja spraševati, kakor iz bukev. Srečen je tisti, kdor je pri nastopu svoje službe imel tak zgled pred sabo, po katerem se je učil spraševati, uže iz tega vzroka ni naopačno, ako učitelj posluša učitelja verouka, kako on izprašuje v tem važnem predmetu (v katehetiki so nekateri duhovni posebno izurjeni), tudi so bili včasih javne preskušnje, kjer so učitelji poslušali svoje tovariše, in se lahko kaj naučili, bodi si v pozitivnem ali negativnem pomenu, sicer ima ta metoda stalna načela, katerih se gre deržati, iz tega vzroka je vsikako priporočevati branje knjig, v katerih se ta metoda razpravlja.

Konečno pogledjmo pa še naopake, ki se godé pri tej metodi ali kako se na nje ime greši: Nekateri učitelji hočejo vse iz otrok izpeljati ali izleči. To ne gre povsod, vzlasti pa z resnicami svete vere ne; vera je razodeta, in Izveličar je ni iz vpraševanj dobil. Kjer gre za historično vednost, a ne za modrovanje, ki izvira iz lastnega premišljevanja, tedaj ne izprašujemo, marveč pripovedujemo. „Preveč“ ni dobro, kjer se oblika više stavi od stvari, in hočemo tisto „besedo“, katero smo si mislili iz učenca izvabiti, tam je stvar pretirana. — Večkrat se slišijo pritožbe, da so učenci preveč pozabljivi, vzrok temu je dostikat, da učenec stvari ni do dobrega premislil. A ravno ta metoda je najbolj pripravna, da zbudi duha v samostalnost, in da napelje v premišljevanje. Vendar ta metoda zahteva od učitelja veliko truda. V prenapolnjenih in jednorazrednih šolah, kjer manjka časa, ne more se učitelj toliko časa muditi in ukvarjati s posameznim, kakor tam, kjer je več razredov in pa malo otrók v šoli.

D o p i s i.

Iz sežanskega okraja, dné 16. oktobra. Učiteljsko društvo za sežansko-komenski okraj je imelo svoje peto letošnje zborovanje dné 13. t. m. v Nabrežini.

Ob 10. uri zjutraj otvori predsednik g. Anton Leban, nadučitelj v Komnu, zborovanje sè primernim nagovorom. Med drugim pravi, da smo se zopet danes zbrali v Nabrežini, da po minulih počitnicah na novo pričnemo sè svojim delovanjem na ledini národnega šolstva. Štiri zборе je imelo naše društvo do sedaj, danes imamo peto svoje zborovanje, potem pa pridemo maja meseca k glavnemu zboru, pri katerem bode za leto dnij na novo voljen društveni odbor. — Na